

DAVORKA MARTINJAK*

Utjecaj nekih obilježja situacija na način počinjenja kaznenog djela silovanja

Sažetak

U istraživanju je postavljena hipoteza kojom se pretpostavljala statistički značajna povezanost između varijabli koje su opisivale situaciju u kojoj se događalo kazneno djelo silovanja, te varijabli koje su opisivale sam način počinjenja kaznenog djela. Istraživanje je obuhvaćalo 368 slučajeva kaznenog djela silovanja, a podaci su bili prikupljeni temeljem uvida u policijske spise s područja svih policijskih uprava u Republici Hrvatskoj, uz pomoć upitnika koji je činilo 98 varijabli. Kao metoda interpretacije dobivenih rezultata koristila se analiza hi-kvadrat testom. Postavljena hipoteza je potvrđena, a dobiveni rezultati primjenjivi su u policijskoj praksi.

Ključne riječi: silovanje, obilježja situacije, način počinjenja, modus operandi.

UVOD

U području inkriminiranja ponašanja kojima se zadire u područje spolnosti i nečije intime nasilništvom i agresivnošću, zakonodavac je detaljno definirao sam pojam kaznenog djela silovanja, način počinjenja, kazne za počinitelja. Međutim, takvim jasnim stavom društva o neprihvatljivosti ove vrste ponašanja samo je djelomično postignuta opća svrha prevencije usmjerena prema potencijalnim počiniteljima. Da bi se preventivski učinak proširio, potrebno je rasvijetliti brojne okolnosti kako bi se dali savjeti potencijalnim žrtvama, a zasigurno će se dobiveni rezultati koristiti i u radu policije na otkrivanju i sprječavanju ovog kaznenog djela.

Kakva je sila ili ozbiljna prijetnja u određenim okolnostima potrebna, kakav će biti otpor žrtve i u kojim situacijama, što sve počinitelj čini u cilju pripremanja počinjenja kaznenog djela, što sve prethodi samom počinjenju silovanja, koji je to trenutak i situacija

* dr. sc. Davorka Martinjak, Uprava kriminalističke policije, načelnica Sektora za kriminalističku potporu kriminalističke policije MUP-a RH.

koja je žrtvi signalizirala opasnost, i da li u navedenim okolnostima postoji statistička povezanost temeljem koje bi se mogli donijeti relevantni zaključci? Sva su ova otvorena pitanja pretvorena u hipotezu kojom se u provedenom istraživanju pretpostavljala statistički značajna povezanost između varijabli koje su opisivale situaciju u kojoj se događalo kazneno djelo silovanja, te varijabli koje su opisivale sam način počinjenja kaznenog djela. Istraživanje je obuhvaćalo 368 slučajeva kaznenog djela silovanja počinjenih u razdoblju od 1997. do 2001. godine u Republici Hrvatskoj. Podaci su bili prikupljeni temeljem uvida u policijske spise vezane uz kaznena djela silovanja s područja svih policijskih uprava, uz pomoć upitnika koji je činilo 98 varijabli. Kao metoda interpretacije dobivenih rezultata koristila se analiza hi-kvadrat testom (Martinjak, 2004).

U stranoj literaturi vidljiv je velik interes za istraživanja upravo u ovom području, tako da dobiveni rezultati istraživanja pokazuju (Amir, 1971) da je u 85% prijavljenih silovanja prema žrtvi bilo uporabljeno fizičko nasilje. Surovosti je bilo u 25% slučajeva, nanošenja teških ozljeda nešto manje od 25%, brutalnog nanošenja teških ozljeda više od 20% i 12% davljenja.

Van Ness (1984) navodi da većina silovatelja mlađe dobi koristi pištolje ili noževe da zastraše svoje žrtve. Mnogi silovatelji koriste modelirane oblike nasilja, primjerice, pritišću glavu žrtve rukama prema dolje, ili joj stišću prsa. U ovakvim slučajevima, ako žrtva pruža otpor, modelirano nasilje može prijeći u brutalno.

Slični rezultati dobiveni su i u drugim istraživanjima (Ullman i sur., 1999) prema kojima je samo 13% počinitelja bilo nepoznato žrtvi, a 83,9% silovanja bilo je počinjeno od poznatih počinitelja žrtvi, 97% počinitelja koristilo je fizičku agresivnost protiv žrtve, a 14,9% imalo je oružje tijekom silovanja. Tako se 73% žena izjasnilo da je tijekom silovanja primjenjivalo barem jedan model samoobrane; dok je 16% žena koristilo snažnu fizičku obranu, a 45% žena u svom otporu nije primjenjivalo snažnu fizičku snagu. Nasilnu verbalnu obranu koristilo je 24% žrtava, a manje snažnu verbalnu obranu 30% žrtava.

Bownes (Modly, 1996) također smatra da napad prilikom silovanja ima multidimenzionalan karakter, a pojedinačna silovanja razlikuju se u kontekstu, načinu (obliku) i posljedicama. Rezultati istraživanja pokazuju da se poznati i nepoznati silovatelji značajno razlikuju glede kontekstualne prirode prvog susreta žrtve s napadačem i glede okolnosti aktualnog napada.

1. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

1.1. Povezanost varijabli koje opisuju neka obilježja situacije i varijabli koje se odnose na način počinjenja kaznenog djela

Povezanost pet varijabli koje opisuju obilježja situacije i dviju varijabli koje opisuju način počinjenja kaznenog djela promatrana je kroz dvije relacije.

I. U prvu relaciju stavljene su sljedeće varijable:

- a) Varijabla koja opisuje način počinjenja:
 - "kazneno djelo silovanja počinjeno je od strane".
- b) Varijable koje opisuju obilježja situacije:
 - "žrtva se na mjestu događaja zatekla"

- "koje pripremne radnje čini počinitelj"
- "koje su radnje prethodile počinjenju kaznenog djela"
- "prema iskazu žrtve, koja joj je situacija signalizirala potencijalnu opasnost"
- "vrsta samoobrane".

II. Drugu relaciju činile su:

- a) Varijabla koja opisuje način počinjenja:
 - "vrsta upotrijebljene prisile".
- b) Varijable koje opisuju obilježja situacije:
 - "odnos žrtve i počinitelja je"
 - "vrsta samoobrane"
 - "ako je žrtva pružala aktivan otpor, branila se"
 - "ako je žrtva pružala pasivan otpor, branila se"
 - "nanošenje ozljeda žrtvi nastupilo je".

1.2. Povezanost varijabli obilježja situacije i varijable "kazneno djelo silovanja počinjeno je od strane"

U navedenoj skupini varijabli statistički značajna povezanost utvrđena je u četiri od pet promatranih relacija, i to između varijable "kazneno djelo silovanja počinjeno je od strane" i varijabli "žrtva se na mjestu događaja zatekla", "koje pripremne radnje čini počinitelj", "koje su radnje prethodile počinjenju kaznenog djela" i "prema iskazu žrtve, koja joj je situacija signalizirala potencijalnu opasnost".

Samo u jednoj relaciji, i to onoj koja je povezivala poznavanje identiteta počinitelja i vrstu samoobrane koju je pružala žrtva, nije utvrđena statistički značajna povezanost.

Stavljanja u relaciju varijabli "kazneno djelo počinjeno je od strane" i "žrtva se na mjestu događaja zatekla" vidljiva je statistički značajna povezanost.

"Žrtva se na mjestu događaja zatekla"							
"Kazneno djelo silovanja počinjeno je od strane"		Slučajno	Dobrovoljno je došla	Bila je nasilno dovedena	Nije poznato	Živi u kući u kojoj se dogodilo silovanje	Ukupno
	Nepoznatog počinitelja	37 33,9%	42 38,5%	20 18,3%	1 0,9%	9 8,3%	109 100,0%
	Poznatog počinitelja	40 15,4%	142 54,8%	43 16,6%	1 0,4%	33 12,7%	259 100,0%
	Ukupno	77 20,9%	184 50,0%	63 17,1%	2 0,5%	42 11,4%	368 100,0%

Hi – kvadrat = 18,510

Stupanj slobode = 4

P = 0,001

Tablica 1: "Kazneno djelo silovanja počinjeno je od strane"/"žrtva se na mjestu događaja zatekla"

Prema pokazateljima iz tablice 1 točno polovica svih silovanja dogodila se u okolnostima u kojima je žrtva na mjesto događaja došla dobrovoljno i u tim okolnostima žrtve su češće bile napadnute od poznatih napadača negoli od nepoznatih.

U 1/5 slučajeva žrtve su se na mjestu događaja zatekle slučajno, a vezano uz tu situaciju karakteristično je da su žrtve češće bile napadnute od strane nepoznatog napadača.

Razumljivo je da se silovanja u kojima su se žrtva i počinitelj poznavali događaju u situacijama u kojima se žrtva zatekla dobrovoljno, a isto je tako bilo očekivano da se žrtve češće slučajno zatiču na mjestu događaja kada je riječ o nepoznatom počinitelju.

Ipak, bez obzira na poznanstvo žrtve s počiniteljem, žrtva je u podjednakom broju slučajeva na mjesto događaja dovedena nasilno, što znači da poznanstvo ne isključuje nasilničko ponašanje počinitelja prema žrtvi prije samog počinjenja kaznenog djela, kao pripremu za stvaranje najpovoljnijih okolnosti u kojima će se počiniti kazneno djelo.

Relacije između varijabli "kazneno djelo silovanja počinjeno je od strane" i "koje pripreme radnje čini počinitelj", pokazale su se statistički značajno povezane.

"Koje pripreme radnje čini počinitelj"									
"Kazneno djelo silovanja počinjeno je od strane"		Maskira se	Čeka žrtvu u zasjedi	Nuđenja pomoći	Lažno predstavljanje	Žrtvu alkoholizira ili drogiraju	Počini-telj čini nešto drugo	Ne čini nikakve pripreme radnje, žrtvu bira slučajno	Ukupno
	Nepoznatog počinitelja	2 1,8%	18 16,5%	24 22,0%	4 3,7%	3 2,8%	20 18,3%	38 34,9%	109 100,0%
	Poznatog počinitelja		11 4,2%	73 28,2%	6 2,3%	20 7,7%	82 31,7%	67 25,9%	259 100,0%
	Ukupno	2 0,5%	29 7,9%	97 26,4%	10 2,7%	23 6,3%	102 27,7%	105 28,5%	368 100,0%

Hi – kvadrat = 31,135

Stupanj slobode = 6

P = 0,000

Tablica 2: "Kazneno djelo silovanja počinjeno je od strane"/"koje pripreme radnje čini počinitelj"

Utvrđena statistički značajna povezanost između varijable koja opisuje poznanstvo žrtve i počinitelja te pripremi radnji koje čini počinitelj očituje se kroz sljedeće pokazatelje. Najčešća priprema radnja (nešto više od 1/4) je biranje žrtve temeljem slučaja, a nju upravo češće čine počinitelji koji ne poznaju svoje žrtve, dok pripremu radnju nuđenja pomoći češće primjenjuju počinitelji koji poznaju svoje žrtve.

Može se zaključiti da se počinitelji koji poznaju svoje žrtve razlikuju od počinitelja koji ne poznaju svoje žrtve u radnjama koje čine kako bi situaciju učinili što pogodnijom za počinjenje kaznenog djela. Počinitelji koji poznaju žrtve u lakšem su položaju. Naime,

oni ne čine nikakve pripremne radnje jer nemaju potrebu pridobiti žrtvu ili slično, već im je samim poznanstvom situacija u kojoj priprema počinjenje kaznenog djela olakšana.

Nadalje, nepoznati počinitelji, za razliku od poznatih, relativno četiri puta češće kao pripremnu radnju primjenjuju čekanje žrtve u zasjedi te nešto češće od poznatih žrtvu biraju slučajno i ne čine nikakvu pripremnu radnju. Pripreme radnje koje obuhvaćaju nuđenje pomoći žrtvi podjednako su primjenjivane kod obje grupe počinitelja, kao i lažno predstavljanje.

Varijabla "kazneno djelo počinjeno je od strane" stavljena je u relaciju s varijablom "žrtva se na mjestu događaja zatekla" te je dobivena statistički značajna povezanost.

"Koje su radnje prethodile počinjenju kaznenog djela"											
"Kazneno djelo silovanja počinjeno je od strane"		Upoznavanje u gosteljskom objektu	Autostopiranje	Slučajni susret i razgovor	Namamljivanje	Zajednički izlazak	Posjet	Nije bilo prethodnih radnji, žrtva je zaskočena	Nešto drugo	Nije poznato	Ukupno
	Nepoznatog počinitelja	21 19,3%	12 11,0%	15 13,8%	8 7,3%	1 0,9%	2 1,8%	41 37,6%	5 4,6%	4 3,7%	109 100,0%
	Poznatog počinitelja	19 7,3%	4 1,5%	39 15,1%	32 12,4%	32 12,4%	50 19,3%	40 15,4%	32 12,4%	1 4,2%	259 100,0%
	Ukupno	40 10,9%	16 4,3%	54 14,7%	40 10,9%	33 9,0%	52 14,1%	81 22,0%	37 10,1%	15 4,1%	368 100,0%

Hi – kvadrat = 77,275

Stupanj slobode = 8

P = 0,000

Tablica 3: "Kazneno djelo silovanja počinjeno je od strane"/"koje su radnje prethodile počinjenju kaznenog djela"

Rezultati dobiveni suprotstavljanjem varijabli prikazanih u tablici 3 upućuju na to da se u situacijama počinjenja kaznenog djela silovanja u kojem nije bilo prethodnih radnji, već je žrtva bila zaskočena, češće pojavljuju kao napadači počinitelji koji ne poznaju svoje žrtve.

Prethodne radnje koje pretpostavljaju prethodno poznavanje počinitelja i žrtve, kao što su posjet, zajednički izlazak, slučajni susret i razgovor, relativno se češće događaju u okolnostima u kojima počinitelji poznaju svoje žrtve, dok silovanja u situacijama kao što su, primjerice, upoznavanje u ugostiteljskom objektu ili autostopiranje relativno znatno češće čine počinitelji koji ne poznaju svoje žrtve.

Sukladno navedenom, može se zaključiti da su nepoznati počinitelji češće od onih koji poznaju svoje žrtve skloniji iskoristiti situacije u kojima se žrtvu može zaskočiti, a da se pri tome ne čine nikakve dodatne radnje, odnosno, skloniji su koristiti situacije koje podrazumijevaju slučajnost, dok počinitelji koji poznaju svoje žrtve prethodno na neki način planiraju situacije u kojima će se silovanje dogoditi.

Relacija između varijabli "kazneno djelo silovanja počinjeno je od strane" i "prema iskazu žrtve, koja situacija joj je signalizirala potencijalnu opasnost" pokazala se statistički značajnom.

"Prema iskazu žrtve, koja situacija joj je signalizirala potencijalnu opasnost"							
"Kazneno djelo silovanja počinjeno je od strane"		Odmah u trenutku upoznavanja	Kasnije temeljem razvoja situacije (npr. udvaranje, nuđenje pomoći, namamljivanje, ucjenjivanje, agresivnost i sl.)	Neposredno prije počinjenja kaznenog djela	Nešto drugo	Nije prepoznala opasnost	Ukupno
	Nepoznatog počinitelja	22 20,2%	32 29,4%	35 32,1%	1 0,9%	19 17,4%	109 100,0%
	Poznatog počinitelja	23 8,9%	108 41,7%	95 36,7%	8 3,1%	25 9,7%	259 100,0%
	Ukupno	45 12,2%	140 38,0%	130 35,3%	9 2,4%	44 12,0%	368 100,0%

Hi – kvadrat = 17,816

Stupanj slobode = 5

P = 0,003

Tablica 4: "Kazneno djelo silovanja počinjeno je od strane"/"prema iskazu žrtve, koja situacija joj je signalizirala potencijalnu opasnost"

Tablica 4 pokazuje da je varijabla koja opisuje je li žrtva poznavala počinitelja statistički značajno povezana s varijablom koja opisuje žrtvine mogućnosti prepoznavanja situacija koje signaliziraju opasnost.

U najvećem broju slučajeva žrtve tek kasnije razvojem situacije prepoznaju potencijalnu opasnost, i to rade znatno češće kada je počinitelj osoba koju žrtva poznaje od ranije, a takva situacija je i u slučajevima kada žrtva tek neposredno prije počinjenja kaznenog djela na njenu štetu, prepoznaje opasnost od poznatog napadača.

Situacije silovanja u kojima žrtva odmah u trenutku upoznavanja s počiniteljem prepoznaje opasnost – karakteristične su, jer su počinitelji uglavnom stranci za žrtvu, tj. njoj nepoznate osobe, a zanimljivo je da su žrtve koje uopće nisu prepoznale opasnost također najčešće napadnute od strane nepoznatog napadača.

S obzirom na navedeno može se zaključiti da žrtve nepoznatih napadača relativno dva puta češće odmah prepoznaju opasnost od žrtava koje su bile silovane od strane poznatog počinitelja, što je i logično ukoliko ove pokazatelje promatramo u odnosu na zaključke iz prethodnih tablica, koji nam govore da se situacije silovanja od strane nepoznatih napadača uglavnom događaju iznenada, dok se silovanja koja se dogode između žrtve i počinitelja koji se poznaju od ranije, događaju u svakodnevnim uobičajenim situacijama (zajednički izlazak, slučajni susret, posjet), pa je zbog tih obilježja situacija teško odmah u početku prepoznati potencijalnu opasnost.

1.3. Povezanost varijabli obilježja situacije i varijable "vrsta uporabljene prisile"

U navedenoj skupini varijabli statistički značajna povezanost utvrđena je u tri relacije od pet promatranih, i to između varijable "vrsta uporabljene prisile" i varijabli "vrsta samoobrane", "ako je žrtva pružala aktivan otpor, branila se" i "ako je žrtva pružala pasivan otpor, branila se".

U ostalim relacijama (varijable: "odnos žrtve i počinitelja je" i "nanošenje ozljeda žrtvi nastupilo je") statistički značajna povezanost nije utvrđena jer vjerojatno činjenica o odnosu počinitelja i žrtve te vrijeme nanošenja ozljeda žrtvi ne ovise o vrsti uporabljene prijetnje ili sile.

Stavljanjem u odnos varijable "vrsta uporabljene prisile" i "vrsta samoobrane", dobiveni rezultati upućuju na njihovu statistički značajnu povezanost.

		"Vrsta samoobrane"					
"Vrsta uporabljene prisile"		Žrtva je pružala aktivan otpor	Žrtva je pružala pasivan otpor	Žrtva je pružala aktivan i pasivan otpor	Nije bilo otpora	Ukupno	
	Ozbiljna prijetnja	13 35,1%	16 43,2%	5 13,5%	3 8,1%	37 100,0%	
	Primjena sile	69 34,7%	45 22,6%	14 7,0%	71 35,7%	199 100,0%	
	Ozbiljna prijetnja i primjena sile	25 18,9%	45 34,1%	7 5,3%	55 41,7%	132 100,0%	
	Ukupno	107 29,1%	106 28,8%	26 7,1%	129 35,1%	368 100,0%	

Hi – kvadrat = 33,489

Stupanj slobode = 8

P = 0,000

Tablica 5: "Vrsta uporabljene prisile"/"vrsta samoobrane"

Iz navedenog je vidljivo da otpor žrtve ovisi o načinu počinjenja, odnosno da će otpor žrtve biti pasivniji ili da ga uopće neće biti u situacijama kada je napad počinitelja agresivniji, kada se koristi sila ili istodobno sila i ozbiljna prijetnja.

Temeljem dobivenih pokazatelja proizlazi da su žrtve hrabrije u aktivnoj samoobrani ukoliko je prema njima primijenjen jedan od oblika sile. No, ukoliko se istodobno žrtvi prijeti te ju se fizički zlostavlja, tada se žrtva povlači i, kao što je već navedeno, znatno manje pruža aktivan otpor. Pasivan otpor (iz tablice 7 vidljivo je da su to najčešće razni oblici vikanja i dozivanje u pomoć) najčešće pružaju žrtve kojima se prijeti ozbiljnom prijetnjom, što znači da na verbalan napad reagiraju verbalnim otporom, dok upola manje pasivnim otporom reagiraju na primjenu sile. Upravo ovi pokazatelji podupiru prethodni zaključak da vrsta samoobrane ovisi o obilježjima napada počinitelja.

Stavljanjem u odnos varijable "vrsta uporabljene prisile" i "vrsta samoobrane", dobiveni rezultati upućuju na njihovu statistički značajnu povezanost.

"Ako je žrtva pružala aktivan otpor, branila se"								
"Vrsta uporabljene prisile"		Vlastitom fizičkom snagom	Vatrenim oružjem	Hladnim oruđem	Bijegom	Ostalo	Nije bilo aktivnog otpora	Ukupno
	Ozbiljna prijetnja	14 37,8%		2 5,4%	2 5,4%	2 5,4%	17 45,9%	37 100,0%
	Primjena sile	130 65,3%		1 0,5%	12 6,0%		56 28,1%	199 100,0%
	Ozbiljna prijetnja i primjena sile	81 61,4%			4 3,0%	2 1,5%	45 34,1%	132 100,0%
	Ukupno	225 61,1%	0 0,0%	3 0,8%	18 4,9%	4 1,1%	118 32,1%	368 100,0%

Hi – kvadrat = 28,299

Stupanj slobode = 8

P = 0,000

Tablica 6: "Vrsta uporabljene prisile"/"ako je žrtva pružala aktivan otpor, branila se"

S obzirom na dobivene rezultate može se reći da se žrtve u situacijama kada se odlučuju za aktivan otpor najčešće brane uz pomoć vlastite tjelesne snage i da je obrana žrtve vlastitom tjelesnom snagom prisutnija u situacijama kada je počiniteljev napad grublji, odnosno kada počinitelj primjenjuje silu ili istodobno silu i ozbiljnu prijetnju.

Statistički značajna povezanost dobivena je u relaciji varijabli "vrsta uporabljene prisile i "ako je žrtva pružala pasivan otpor, branila se".

"Ako je žrtva pružala pasivan otpor, branila se"						
"Vrsta uporabljene prisile"		Vikanje i dozivanje u pomoć	Zaštitila tijelo rukama	Ostalo	Nije bilo pasivnog otpora	Ukupno
Ozbiljna prijetnja	12 32,4%	8 21,6%	2 5,4%	15 40,5%	37 100,0%	
Primjena sile	85 42,7%	34 17,1%	5 2,5%	75 37,7%	199 100,0%	
Ozbiljna prijetnja i primjena sile	63 47,7%	36 27,3%	12 9,1%	21 15,9%	132 100,0%	
Ukupno	160 43,5%	78 21,2%	19 5,2%	111 30,2%	368 100,0%	

Hi – kvadrat = 26,107

Stupanj slobode = 6

P = 0,000

Tablica 7: "Vrsta uporabljene prisile"/"ako je žrtva pružala pasivan otpor, branila se"

Rezultati upućuju na to da su se u pasivnoj obrani žrtve najčešće koristile vikanjem i dozivanjem u pomoć, a taj se oblik otpora relativno češće primjenjivao u situacijama kada je počinitelj prema žrtvi istodobno usmjerio ozbiljnu prijetnju i primijenio silu.

Zanimljivo je da se žrtve u situacijama silovanja kada počinitelj primjenjuje ozbiljnu prijetnju i silu relativno 2,5 puta rjeđe od ostalih situacija brane pasivnim otporom, što pretpostavlja da se žrtve u situacijama kada je ozbiljno ugrožena njihova egzistencija, češće brane aktivnim otporom ili uopće ne pružaju otpor.

2. ZAKLJUČAK

Temeljem dobivenih rezultata moguće je zaključiti:

- Situacije silovanja u kojima je žrtva poznavala identitet počinitelja uglavnom su započinjale žrtvinim dobrovoljnim dolaskom na mjesto događaja, za razliku od slučajeva silovanja u kojima identitet počinitelja nije poznat, gdje žrtva na mjesto događaja dolazi slučajno.
- Posebnost koja se veže uz poznavanje identiteta počinitelja u trenutku silovanja je u različitim radnjama koje čine počinitelji kako bi pripremili situaciju za počinjenje kaznenog djela. Naime, počinitelji koji poznaju žrtvu ne čine nikakve pripreme radnje jer nemaju potrebu pridobiti žrtvu ili slično, već im je samim poznanstvom situacija u kojoj priprema počinjenje kaznenog djela olakšana. Nepoznati počinitelji, za razliku od poznatih, nekoliko puta češće kao pripremu radnju primjenjuju čekanje žrtve u zasjedi te nešto češće od poznatih žrtvu biraju slučajno ili ne čine nikakvu pripremu radnju.
- Prethodne radnje koje pretpostavljaju prethodno poznavanje počinitelja i žrtve, kao što su posjet, zajednički izlazak, slučajni susret i razgovor, relativno se češće događaju u okolnostima u kojima počinitelj poznaje svoju žrtvu, dok silovanja u

- situacijama kao što su, primjerice, upoznavanje u ugostiteljskom objektu ili autostopiranje, relativno značajno češće čine počinitelji koji ne poznaju svoje žrtve.
- U slučajevima kada je silovanje počinjeno od strane nepoznatog napadača, žrtve u većini slučajeva odmah prepoznaju potencijalnu opasnost, dok žrtve koje poznaju svoje napadače potencijalnu opasnost prepoznaju tek kasnije, razvojem situacije koja prethodi silovanju.
 - Obilježja načina počinjenja kaznenog djela silovanja podrazumijevaju u prvom redu vrstu sile koju je počinitelj primijenio nad žrtvom. Najčešće se pri počinjenju silovanja primjenjuje sila ili kombinacija sile i prijetnje, koja je u većini slučajeva usmjerena prema samoj žrtvi. Dobiven je i pokazatelj da je najčešći oblik sile bila fizička snaga, dok je vrlo mali postotak slučajeva u kojima se primijenilo vatreno oružje ili hladno oružje kao sredstvo počinjenja.
 - Kod više od polovice žrtava posljedice primijenjene tjelesne snage očituju se kroz lake tjelesne ozljede, ali i teške tjelesne ozljede, pa i smrt žrtava. Sve ozljede kvalificirane su od strane liječnika, no stvaran broj ozljeda žrtava vjerojatno je veći s obzirom na to da se stres kao posljedica silovanja ne prikazuje kao ozljeda. Naime, vrlo je mali broj slučajeva u kojima je liječnik stres kao posljedicu silovanja kvalificirao u svom nalazu i mišljenju kao tjelesnu ozljedu uzrokovanu silovanjem.
 - Žrtve su hrabrije u aktivnoj samoobrani ukoliko je prema njima primijenjen jedan od oblika sile. No, ukoliko se istodobno žrtvi prijeti te ju se fizički zlostavlja, tada se žrtva povlači i rjeđe pruža aktivan otpor.
 - Pasivan otpor najčešće pružaju žrtve kojima se prijeti ozbiljnom prijetnjom, što znači da na verbalan napad reagiraju verbalnim otporom, dok upola manje pasivnim otporom reagiraju na primjenu sile.
 - U situacijama kada se odlučuju za aktivan otpor, žrtve se najčešće brane uz pomoć vlastite tjelesne snage, a obrana žrtve vlastitom tjelesnom snagom prisutnija je u situacijama kada je počiniteljev napad grublji, odnosno kada počinitelj primjenjuje silu ili istodobno silu i ozbiljnu prijetnju.
 - Vrsta samoobrane, između ostalog, značajno ovisi i o obilježjima napada počinitelja.

LITERATURA

1. Amir, M. (1971). *Patterns in Forcible Rape*. Chicago: University of Chicago Press.
2. Martinjak, D. (2004). *Kriminalistički i kriminološki aspekti silovanja*. Disertacija, Zagreb, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
3. Modly D. (1996). *Metodika istraživanja silovanja*. Zagreb: MUP RH.
4. Van Ness, S. R. (1984). *Rape as Instrumental Violence*. A Study of Youth Offenders Counselling, Services and Rehabilitation, 161.-170.
5. Ullman, S. E., Karbatsos, G., Koss, M. P. (1999). *Alcohol and sexual aggression in a national sample of college men*. *Psychology of Women Quarterly*, Vol 23, 673.-689.

Summary

Davorka Martinjak

Influence of some Characteristics of Situations on the Way of Perpetration of the Criminal Offence Rape

In the research a hypothesis was set which presupposes a considerable statistical connection between variables that describe the situation in which the criminal offence rape took place and the variables that describe the way of perpetration of the criminal offence itself. The research encompassed 368 cases of the criminal offence rape. Data were gathered through insight into police records from all police districts in the Republic of Croatia by means of a questionnaire with 98 variables. Hi-quadrade analysis test was used for interpretation of the obtained results. The set hypothesis was confirmed and the obtained results are applicable in police practice.

Key words: rape, characteristics of situation, way of perpetration, modus operandi.